

Наталія Вачевська, викладач коледжу статистики
м. Дрогобич

НАЦІОНАЛЬНА ВАЛЮТА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ

У статті дано загальні відомості про валюту, національну валюту і валютні курси, методи дослідження національної валюти і її ролі в розвитку національного господарського комплексу; роль грошово-валютного регулювання у становленні та стабілізації національної валюти України у період незалежності.

Актуальність проблеми. Після виборення Україною незалежності надзвичайно зростає актуальність вивчення проблем, пов'язаних з валютою і валютно-фінансовою системою. Адже міцність фінансово-валютної системи країни визначає її економічну незалежність. Крім того, рівень інтеграції валютно-фінансової системи країни з міжнародною валютно-фінансовою системою зумовлює ефективність існування різних форм міжнародної торгівлі, а значить, впливає на рівень економічного розвитку будь-якої країни [8, 4 – 13].

Аналіз останніх публікацій. Результати аналізу досліджень та пошуку шляхів її вдосконалення закладені і обґрунтовані у працях вітчизняних вчених: А.С. Гальчинський [5], О.Д.Василик [2], В.Галь [4], Ю.Николишин [12], В.Пинзеник [13], М.Вачевський [3].

Мета статті. Визначення ролі національної валюти України в розвитку національного господарського комплексу та дослідження шляхів її стабілізації у період реформування економіки до встановлення різних форм власності в ринкових відносинах і важливого фактору національного відродження та розвитку України.

Механізм управління прискоренням науково-технічного прогресу полягає у тому, щоб, пересуваючись по напрямках розвитку науки і техніки, концентрувати наявні засоби на вирішальних напрямках розвитку економіки, всього народногосподарського комплексу, дати простір розвитку науки, підготовки на високому професійному рівні випускників вищих навчальних закладів, і, основне, стабільності національної валюти в сучасних умовах.

Пріоритетний розвиток одержують електроніка, комплексна автоматизація, індустрія інформатики, технологія виробництва нових матеріалів, розвиток інтелектуальної власності, що вимагає стабільності розвитку національної валюти в світовій фінансовій системі [10].

Україна має платіжний засіб (грошову

одиночку) – українську гривню, яка є валютою. В Україні є грошові знаки чужоземних держав, найпоширеніший з них – американський долар. Ці знаки – теж валюта. Існують й інші види валюти. Режим функціонування всіх видів валюти в країні є також потужним фактором її подальшого соціально-економічного розвитку. Ось чому питання валюти завжди перебуває у полі зору провідних економістів-фінансистів держави.

Але незважаючи на значні успіхи вчених у цій галузі, питання національної валюти та її стабільності в ринковій економіці, які виникають в умовах господарювання та постійного підвищення ефективності виробництва, особливо підготовки підростаючого покоління до цієї діяльності, на належному рівні ще не розкриті.

Пошук нових форм і методів управління підвищенням ефективності функціонування національної валюти та її стабільності є актуальним й перспективним. Сьогодні стає реальним і необхідним повернення науки до потреб суспільного виробництва, виробництва – до науки.

Розв'язання цієї проблеми базується на всебічному розвитку валютної системи України, у всіх галузях народного господарства, а особливо в напрямку підготовки учнівської і студентської молоді – майбутніх фахівців і спеціалістів народного господарства – до цієї важливої діяльності.

Для успішної практичної реалізації будь-якої народногосподарської задачі на сучасному етапі, коли в основу дальшого зростання різних форм власності покладено розвиток науково-технічного прогресу і вдосконалення господарського механізму, виникає потреба стабільності фінансової системи, валюти, що є зв'язуючою ланкою з елементами господарського механізму.

Валюта – грошові знаки іноземних держав, кредитні і платіжні документи у вигляді векселів, чеків, банкнот, що використовуються в міжнародних розрахунках. У широкому розумінні, валюта – це кошти, що належать центральному

банку, казні та комерційним банкам. До епохи капіталізму і на початку його розвитку в обігу перебували срібна і золота, а в деяких країнах – лише срібна валюта. З розвитком капіталізму все більшого значення набувають банкноти – кредитні знаки грошей, що їх випускають емісійні банки для заміни металевих грошей, як засіб обігу і платежів. З кінця XVIII ст. у Великобританії, а з останньої третини XIX ст. і в ін. країнах в обігу в основному залишається золото, а також розмінні на золото банкноти. Для загальної кризи іноземних держав, яка охопила і валютну систему, характерним є паперова валюта – нерозмінні на золото банкноти, які постійно знецінюються [1].

Національна валюта – це грошова одиниця країни. Без національної валюти неможливе існування національної грошової системи.

Національна грошова система – це способи і форми випуску грошей, які історично склалися та закріплені правовими нормами, а також організація грошового обігу в країні.

Валютний курс, інтервалютний курс, вексельний курс – ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни. Основою валютного курсу є співвідношення грошових одиниць щодо їхнього золотого вмісту в різних країнах [8, 9, 10].

Розрізняють офіційний і вільний курс іноземної валюти. В умовах загострення загальної кризи економіки держав, яка характеризується в сфері грошового обігу валютними кризами (крахом золотого стандарту, нестійкістю курсів національних валют, дефіцитністю балансів, девальвацією і ревальвацією валют), курси деяких держав (як і розвинутих, так і новостворених) валют остаточно втратили свою відносну стійкість, є формальними і не завжди відображають дійсну вартість відповідних валют щодо золота й товарів. Більшість країн капіталістичного світу вибрали на сучасному етапі курс “плаваючих валют”, який дає їм можливість якоюсь мірою пристосуватися до економічної кон’юнктури, що швидко змінюється.

Валютні зони – валютні угруповання держав, створенні під час та після Другої світової війни на базі довоєнних валютних блоків для проведення узгодженої політики в галузі міжнародних валютних відносин. Як правило, валютні зони охоплюють країни, які перебувають у фінансово-економічній і політичній залежності від більш могутньої держави, що очолює зону. Ці країни підтримують курс своїх валют щодо валюти країни гегемона і можуть змінювати їхні паритети лише за допомогою цієї країни; повинні тримати

свої основні золото та валютні резерви в банках країни, що очолює зону; купувати її державні цінні папери, які є забезпеченням валюти країн-учасниць зони; здійснювати міжнародні розрахунки і платежі через банки країни-гегемона [1, 147].

Для країн-учасниць валютних зон створюються більш пільгові умови обміну (оборотності валют) валют порівняно з валютами, що належать країнам, які не входять до валютної зони, запроваджується єдина система валютного контролю, який насамперед поширюється на валютний обіг країн-учасниць з іншими країнами світу.

Для учасників валютних зон встановлено єдиний митний і зовнішньоторговельний режим, що забезпечує провідній державі сприятливі умови для боротьби за ринки, сировини та сфери застосування капіталу як у межах зони, так і поза нею.

Найбільшими валютними зонами є **стерлінгова, доларова.**

Стерлінгова зона, яку очолює Великобританія, налічує понад 40 країн різних континентів, головним чином країн співдружності. Основна валютна зона – англійський фунт стерлінгів.

Доларову зону очолює США, вона охоплює переважно країни Північної, Центральної, та Південної Америки. Основна валюта – **долар.**

Валютна політика – це сукупність заходів, які приводять держави та центральні банки в сфері грошового обігу і валютних відносин з метою впливу на купівельну силу грошей, валютні курси і на економіку країни в цілому. Валютна політика зумовлюється суспільним ладом і безпосередньо пов’язана із зовнішньою торгівлею, зовнішньоторговельною політикою та грошовим обігом у країні [1].

В іноземних країнах внутрішня політика спрямована на підтримання купівельної сили грошей і зміщення курсу національної валюти кризами та інфляцією. Самостійність у проведенні валютної політики в більшості держав обмежена їх участю у міжнародному валютному фонді. Валютна політика здійснюється головним чином у формі девізної політики купівлі та продажу валют інших країн або дисконтної політики.

Дальше відзначимо про роль національних і колективних валют у міжнародних розрахунках [2].

Практично до початку XIX ст. У міжнародних розрахунках платіжним засобом було золото. Це пояснюється тим, що в часи золотого стандарту внутрішні національні валюти країн не визнавались державами-експортерами і функція світових грошей закріплювалась за золотом.

Зміни в міжнародній організації праці, концентрації та спеціалізації товарного виробництва, а також масштаби зовнішньоторговельних зв'язків привели до того, що розрахунки золотом стали дуже незручними. У ролі золота як міжнародного засобу платежу почали відбуватися суттєві зміни. З розвитком кредитних відносин кредитні гроші – банкноти, векселі та чеки – поступово витіснили золото спочатку з внутрішнього грошового обігу, а потім – і з міжнародного.

Із скасуванням золотого стандарту і припиненням розміну кредитних грошей на жовтий метал відпала необхідність оплати золотом міжнародних зобов'язань. Водночас у світовій торгівлі золото використовується як надзвичайні світові гроші при форс-мажорних обставинах (війни, економічні потрясіння, природні лиха та ін.) або коли інші можливості вичерпані. Наприклад, під час Другої світової війни левова частка міжнародних платежів відбувалася стандартними золотими злитками.

У сучасних умовах країни у разі надзвичайних ситуацій вдаються до продажу частини офіційних золотих запасів за ті валюти, в яких виражені їхні міжнародні зобов'язання за зовнішньоторговельними контрактами і кредитними угодами. Отже, і зараз золото використовується в міжнародних розрахунках опосередковано через операції на ринках золота.

Найстарішим золотим ринком у світі є Лондонський, який відіграє визначальну роль у формуванні цін на цей метал у всьому світі. Другим центром торгівлі золотом в Європі з 70-х років став Цюрих (Швейцарія). Обсяги операцій на цьому ринку перевищують тисячі тонн на рік. У світі також відомі й інші торговельні центри золотом – Нью-Йорк, Франкфурт-на-Майні, Гонконг [11, 15].

Витіснення золота з міжнародного платіжного обороту сприяло розвитку розрахунків кредитними грошима. Як платіжний засіб ефективно використовувались кредитні гроші економічно розвинутих країн, частка яких у міжнародній торгівлі була домінуючою.

До Першої світової війни переказні векселі (тратти), виписані у фунтах стерлінгів, обслуговували 80% міжнародних розрахунків. З розвитком економік інших країн і втратою Англією передових позицій у міжнародній торгівлі частка фунта в міжнародних розрахунках на початку 90-х років знизилась до 5%.

Після Другої світової війни завдяки стрімкому розвитку американської економіки в міжнародних розрахунках інтенсивно почав використовуватися

долар. У 80-ті роки його частка сягнула 75%, але вже на початку 90-х років вона знизилась до 55%. Втрата позицій долара в міжнародних розрахунках обумовлювалася розвитком економік країн Європи та Азії. Починаючи з 90-х років, німецька марка, японська єна, швейцарський франк та інші провідні валюти також почали використовуватися як міжнародні платіжні засоби.

З 70-х років новим явищем у системі міжнародних розрахунків стало використання колективних валютних одиниць – СДР та ЕКЮ (починаючи з 1999р., замість ЕКЮ впроваджується ЄВРО).

Колективні валюти з'явилися у платіжному обороті в результаті процесу демонетизації золота, розпаду Бреттон-Вудської валютної системи та негативних наслідків девальвації національних валют. Як нові світові кредитні гроші вони стали використовуватися завдяки тому, що є більш стабільними валютами.

СДР (спеціальні права запозичення) та ЄВРО (європейська валютна одиниця) призначалася для безготівкових міжнародних розрахунків шляхом записів на спеціальних рахунках країн: СДР – у Міжнародному валютному фонді, ЄВРО – в Європейському валютному інституті Європейського Союзу (ЄС). Умовна вартість цих одиниць розраховується на базі середньозваженої вартості та зміни курсу валют. Що входить до валютного кошика (валютний кошик СДР включає в себе чотири валюти, тоді як валютний кошик ЄВРО – одинадцять валют країн Європи [6].

Використання СДР досить обмежене. Як платіжний засіб вони використовуються переважно в міждержавних розрахунках, здебільшого для погашення заборгованості країн за кредитами МВФ. Офіційно СДР можуть бути використані банками, підприємствами, приватними особами для розрахунків. Але цією можливістю практично не користуються, тому ринок приватних СДР оцінюється приблизно у 10 млрд, переважно у формі банківських депозитів, депозитних сертифікатів і міжнародних операцій.

На відміну від СДР, ЄВРО використовується не тільки в офіційному, а й у приватному секторах як валюта ціни і валюта платежу. При впровадженні ЄВРО на неї покладалась велика надія як на валюту, яка стане в Європі єдиним платіжним засобом. Однак стрімка девальвація ЄВРО з початку її введення значно підірвала довіру до неї, у зв'язку з чим європейські банки в розрахунках продовжують використовувати національні валюти таких країн, як Німеччина, Швейцарія, Італія, Франція.

Переважне використання національних валют

НАЦІОНАЛЬНА ВАЛЮТА УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ

у міжнародних розрахунках посилює залежність їх ефективності від курсових коливань, економічної і валютної політики країн-емітентів цих валют. Стан міжнародних розрахунків залежить від таких чинників:

- економічних і політичних відносин між країнами;
- валютного законодавства;
- міжнародних торговельних правил та звичаїв;
- банківської практики країн;
- умов зовнішньоторговельних контрактів та кредитних угод.

В Україні 2 вересня 1996 року введено національну валюту гривню, яка є на даний час стабільною грошовою одиницею платежу на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Першочерговою і необхідною умовою здійснення міжнародної торговельної операції є зовнішньоторговельний контракт, який визначає права та обов'язки сторін, їх відповідальність за проведення операцій. При складанні контракту велике значення має правильне визначення валютно-фінансових і платіжних умов угоди, від яких залежить рентабельність зовнішньоторговельних операцій, своєчасне отримання платежу, виконання обов'язків за контрактом, страхування сторін від валютних ризиків.

Валютно-фінансові та платіжні умови охоплюють такі основні елементи:

- валюту ціни і спосіб визначення ціни;
- валюту платежу, курс перерахунку валюти ціни у валюту платежу, якщо вони не збігаються;
- умови розрахунків;
- форми розрахунків та банки, через які ці розрахунки будуть здійснюватись.

Від вибору валюти ціни та валюти платежу значною мірою залежить ефективність угоди.

Валютні ціни – це валюта, в якій визначається ціна контракту. При виборі валюти ціни враховуються міжнародні традиції торгівлі даним товаром, умови міждержавних угод. При укладанні зовнішньоторговельного контракту ціна товару може бути зафіксована в будь-якій вільно конвертованій валюті: країни-продавця, країни-покупця або третьої країни. Для українських зовнішньоторговельних організацій вибір валюти ціни складніший через обмежене використання гривні в зовнішніх операціях. Як свідчить практика, основною валютою ціни в розрахунках за українським експортом є американський долар. Водночас в імпортних операціях як валюта ціни часто використовується вільно конвертована валюта інших розвинених країн.

Як бачимо, в наш час наука має достатньо розвинений понятійно-термінологічний апарат для висвітлення проблем становлення та стабілізації національної валюти і її ролі в розвитку національного господарського комплексу.

Висновок. Проблеми національної валюти повинні бути постійно в полі зору провідних науковців країни, фахівців високого класу з метою забезпечення в країні економічної стабілізації, а надалі економічного зростання, без чого неможливе забезпечення національної, політичної, економічної, фінансової, екологічної безпеки України в світовому товаристві співдружності країн.

Стабільна національна валюта держави – це ознаки її економічної і політичної стабільності, авторитету у світі і благополуччя її громадян. Наша держава вже на початку свого існування зіткнулася з труднощами, пов'язаними з утриманням стабільності своєї валюти. Ми пережили гіперінфляцію, великі стрибки цін та обезцінення зароблених грошей. Вивчення та аналіз факторів що впливають на стабільність, вживання необхідних заходів повинне вивести національну економіку з кризи та забезпечити економічне зростання держави.

1. Богиня Д., Волинський Т. Питання макроекономічної стабілізації в Україні // *Економіка України*. – 1996. – №2. – С.4 – 13.

2. Василик О.Д. Державні фінанси України: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1997. – 383 с.

3. Вачевський М. Основи наукової інформації: Навч. підручник. – Дрогобич: Видавнича фірма "Відродження", 1995. – 134 с.

4. Галь В. Через падіння до стабілізації. Особливості розвитку валютно-го ринку України в 1998 році // *Вісник Національного банку України*. – 1999. – №3. – С. 15.

5. Гальчинський А.С. Сучасна валютна система. – К.: ЛІВРА, 1993. – 96 с.

6. Гальчинський А.С. Теорія грошей. – К.: Основи, 1996. – 413 с.

7. Долгов С.И. Новая европейская валюта – евро. – М., 1998. – 64 с.

8. Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 р. "Про систему валютного регулювання і валютного контролю".

9. Закон України "Про банки і банківську діяльність".

10. Інструкція НБУ "Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті", затверджена постановою Правління НБУ від 18.12.1998 р. №527.

11. Міжнародні розрахунки та валютні

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ

операції. Навчальний посібник (За редакцією М.І.Савлука). – К.: – 2002. – 392 с.

12. Николишин Ю. Деяко про національну валюту // Соціально-економічні дослідження в перехідний період (Щорічник наукових праць). Випуск II / НАН України, Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відп. ред. М.І.Долішній. – Львів, 1997. – С.404 – 406.

13. Пинзеньк В. Україна: мифы и реальность макроэкономической стабилизации // Ваш партнер. – 1994. – №47. – С.18.

14. Правила здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України, затверджені постановою Правління НБУ 19 березня 1999 р. №127.

Наталія Примаченко, здобувач

Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова
м. Київ

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ МАРКЕТОЛОГІВ

У статті автор висвітлює проблему формування маркетингової культури студентів ВНЗ, що має важливе соціально-педагогічне значення у процесі формування професійних компетенцій у маркетологів та підприємців до умов праці в сучасних умовах.

Постановка проблеми. Особливої актуальності зазначена проблема набуває в нинішніх умовах підготовки майбутніх маркетологів із відповідним рівнем професійних компетенцій та ділової культури спілкування у підприємницькій діяльності, для якої характерна нестабільність та суперечливість моральної атмосфери. Сьогодні суспільство стоїть перед якісно новою моральною ситуацією, необхідністю оцінки і вибору моральних цінностей, етикету ділового спілкування, здатністю підприємців пов'язувати власні ціннісні орієнтації із загальнолюдськими (гуманністю, справедливістю, миролюбністю, добротою тощо).

Взаємовідносини маркетингової культури складаються з культури управління, базою якої є філософія маркетингу, підприємництва та менеджменту, а також ціннісних орієнтацій, очікувань, прихильності, які лежать в основі відносин як у самій підприємницькій діяльності, так і поза нею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні останнім часом з'явилась низка публікацій щодо досліджуваної проблеми. Її вивчають, Т.Аболіна, В.Єфименко, О.Лінчук [1], О.Вишневецький [5], М.Вачевський, Н.Примаченко [7], В.Грищенко [10], В.Здоровенко [12], В.Мадзігон [16] та інші дослідники Т.Аболіна [1], І.Бекешкіна [23], В.Білоусова [3], Я.Радевич-Винницький [11], Т.Ткачова [22], О.Шпак [23], працюють у рамках інтегрального підходу до

предмету діагностики, брали вже не набір якостей, що характеризують акти зовнішньої поведінки, а інтегральний показник, що виражає сутність морального аспекту особистості, а Л.Божович [4], А.Вербицький [9], О.Зосимовський [13], Т.Коннікова [14] пропонували вивчати рівні моральної вихованості на основі спрямованості діяльності. Л.Божович підкреслює, що сам процес засвоєння моралі має розглядатися як формування суспільної спрямованості особистості. Рівень спрямованості є показником моральної вихованості.

Цілі статті. Недостатнє висвітлення даної проблеми покладено в основу виявлення передумов, тенденцій розвитку внутрішнього світу людини, що є необхідним у процесі навчання та підготовки в майбутніх маркетологів високої маркетингової культури спілкування з іншими людьми, ефективно впливати на формування свідомості, самосвідомості, професійних якостей, компетенцій, етикету спілкування у конкурентній підприємницькій діяльності.

Виклад основного матеріалу. Розвиток підприємницької діяльності в основному залежить від типу і рівня маркетингової культури в суспільстві. Там, де в її основі лежать зрівняльні тенденції і зумовлена ними заздрість до чужого успіху, де вся надія при розв'язанні навіть власних проблем не на себе, а на державу, там немає твердого ґрунту для встановлення підприємництва. Базування моделі маркетингової культури на